

tolerance, respect for others and self-esteem, hard work, responsibility. Therefore, it is necessary to devote enough time in the literature lessons to create positive moral qualities in the students.

Key words: *moral and ethical qualities, skilled worker, universal human values, competitiveness, self-esteem.*

УДК 377:742:75

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ПЕДАГОГІЧНА ЗАДАЧА

Ганна Шкарупа,

викладач коледжу мистецтв та дизайну

Київського національного університету

технологій та дизайну, м. Київ

ORCID: 0000-0001-8062-45XX

e-mail: ann.shkarupa@gmail.com

Анотація. Динамічний розвиток суспільства в цілому, а також і спрямованість сучасних українських закладів освіти на інтеграцію в Європейський освітній простір, зумовлюють необхідність реформування професійної підготовки в освітній системі. Постійне оновлення виробничих технологій та вимог ринку праці до професійних компетентностей випускників посилюють важливість налагодженої міжпредметної інтеграції серед дисциплін професійного спрямування та вимагають модернізації змісту навчальних програм. Для ефективної реалізації цих задач в межах окремого навчального закладу необхідна цілеспрямована та злагоджена робота педагогічного колективу.

Ключові слова: художньо-конструктивна компетентність, критерії та ознаки сформованості, міждисциплінарні зв'язки, мистецький коледж, професійна дизайн-освіта.

Постановка проблеми. Під час професійної підготовки майбутніх дизайнерів в умовах мистецьких навчальних закладів особливої уваги потребують інтеграційні процеси між фаховими дисциплінами, зокрема таких, як основи креслення, академічний рисунок, перспектива та тіні, а також – комп'ютерне проектування. Інтеграційні зв'язки між навчальними предметами сприяють розвитку певних груп професійних компетентностей, формування яких лежить в міждисциплінарному полі. Саме до таких можемо віднести художньо-конструктивну компетентність, яка посідає одну з ключових позицій в комплексі професійних компетентностей майбутніх дизайнерів. Для вивчення рисунку, живопису, композиції необхідно опанувати та засвоїти прийоми зображення об'єктів в реальному просторі, оскільки форму не можна копіювати – її треба побачити, усвідомити та вибудувати. Проте, дизайнери-початківці демонструють недостатні уміння візуально відтворювати конструктивну побудову форм, а також певні проблеми із масштабуванням та співпропорційністю новостворених фігур та існуючих предметів. Це свідчить про недостатню увагу викладачів щодо розвитку тих професійних компетентностей майбутніх дизайнерів, які формуються на межах декількох дисциплін.

Аналіз результатів останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Міждисциплінарні та міжпредметні зв'язки не є новим питанням педагогіки професійної освіти. Вони активно застосовуються і виступають предметом численних досліджень вже не одну сотню років. Так, інтеграція

природничих дисциплін розглядали видатні педагоги Я. А. Коменський, І. Песталоцці, К. Д. Ушинський, В. О. Сухомлинський. Важливу роль міжпредметних зв'язків у розвитку професійного становлення майбутніх фахівців підкреслюють у своїх роботах М. С. Курач [1, 2], Н. М. Каліна, В. О. Радкевич [3], К. А. Пархоменко [5], О. О. Фурса, однак недостатньо розробленою залишається тема розвитку художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів як міждисциплінарна педагогічна задача.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є аналіз ситуації з формування та розвитку художньо-конструктивної компетентності в умовах мистецького коледжу, та розкриття ролі міждисциплінарних зв'язків як вимоги компетентнісного підходу сучасної освіти в системі професійної підготовки майбутніх дизайнерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Компетентнісна художня освіта характеризується цілісним підходом до знань, навичок та відносин. Ця освітня форма з високим ступенем індивідуальної відповідальності за студентів, спрямована на їхню майбутню кар'єру, – зазначено на сайті Королівської Академії мистецтв в Гаазі. [6] Керуючись прагненням українських ВНЗ увійти в європейський освітній простір, розглянемо навчальні плани Коледжу мистецтв та дизайну КНУТД, зокрема, розподіл дисциплін професійного спрямування на перші чотири навчальні семестри для підготовки майбутніх випускників з спеціальності 022 «Дизайн» спеціалізації «Графічний дизайн» (денної форми навчання) за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст» на базі повної загальної середньої освіти (денної форми навчання). Рік вступу – 2017.

Даний документ передбачає наступний розподіл і послідовність викладення дисциплін та відповідне навантаження аудиторних занять в академічних годинах.

Таблиця 1.

**Фрагмент робочого навчального плану
Коледжу мистецтв та дизайну КНУТД
підготовки з спеціальності 022 «Дизайн» спеціалізації
«Графічний дизайн» (денної форми навчання)
за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший
спеціаліст» на базі повної загальної середньої освіти
(денної форми навчання)**

Назва навчальної дисципліни	I сем.	II сем.	III сем.	IV сем.
Історія мистецтв	52	70		
Основи композиції	42			
Кольорознавство	28			
Основи креслення і нарисної геометрії	24	30		
Рисунок	70	94	64	80
Живопис	30	80	64	50
Матеріалознавство	28			
Макетування та робота в матеріалі		42		
Композиційна організація форми		54	54	
Основи формоутворення та конструювання			30	38
Перспектива і тіні			28	
Основи проектної графіки				40

Як видно з таблиці, логіка навчального процесу в даному навчальному закладі побудована таким чином, щоб студент мав можливість ознайомитися із базовими композиційними законами візуального утворення форм та сформувати навички практичної роботи з таких дисциплін,

як «Основи композиції», «Кольорознавство», «Матеріалознавство»; на два перші семестри навчання розраховані предмети «Історія мистецтв» та «Основи креслення та нарисної геометрії»; паралельно із цими предметами безперервно в розкладі занять тривають «Рисунок» та «Живопис» – як дисципліни, що формують вміння бачити, відчувати, аналізувати конструктивну будову форми та передавати властивості тривимірної форми та простору на площині паперу або полотні. Одним з найбільш результативних вважається геометральний метод викладання рисунку. [5, с. 120] Базові геометричні тіла – куля, куб, циліндр, піраміда, конус та ін. в комп'ютерних програмах з 3D візуалізації мають спільну назву «геометричних примітивів». Спираючись на загальновідомі властивості цих форм, можна створювати нові фігури, нові об'єкти дизайну шляхом моделювання певних зон одного або згрупованих вихідних примітивів.

Чітко сформульована задача та сформоване освітньо-розвиваюче оточення стимулює виявлення та розвиток здібностей студентів до художньо-проектної діяльності [2, с. 29] Професійна діяльність дизайнера також характеризується як художньо-проектна. Вона передбачає вміння візуалізувати об'єкти, які ще не існують в реальності, але які будуть професійною відповіддю на поставлену задачу. Отже, чітко сформульовані творчі задачі спонукають до пошуку власних рішень, що сприяє розвитку професійних компетентностей майбутнього дизайнера. Жодне із практичних завдань, яке виконується на заняттях з різних навчальних дисциплін протягом першого курсу, не вимагає вміння зображати уявні предмети. Нагадаємо, що умінню візуалізувати власне дизайнерське бачення передують:

- Наявність рішення;
- Здатність аналізувати конструктивну будову форми уявних об'єктів;
- Володіння графічними прийомами зображення.

Як бачимо, важливим етапом на шляху до візуалізації власного дизайнерського рішення є формування навичок конструктивного аналізу форми уявних об'єктів. Ці навички формуються на заняттях з академічного рисунку, основ креслення та нарисної геометрії на прикладах аналізу форми запропонованих реальних об'єктів та традиційних способів передачі візуальної інформації про ці предмети. Варіанти втілення здобутих знань про предмет у візуальну форму можуть відрізнятися, в залежності від того, кому адресує це зображення дизайнер – глядачу, замовнику чи виконавцю. Зображення, адресоване глядачу має бути візуально виразним, лаконічним, композиційно виваженим; замовнику – крім перерахованих – повинно актуалізувати рішення первинної задачі, а також враховувати смакові орієнтири замовника саме в художній стилістиці подачі, виконавців дизайнерської ідеї перш за все будуть цікавити габаритні розміри, матеріали та способи з'єднань деталей між собою.

Як відомо, гармонійно та логічно вибудована послідовність навчальних дисциплін позитивно впливає на досягнення очікуваних результатів. Тому дуже важливо, щоб починаючи з першого заняття навчальні програми з кожної дисципліни професійного спрямування, а також завдання для практичного виконання, які пропонуються на закріплення теоретичних знань, вирішували дві пов'язані між собою задачі – формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів через поглиблення міждисциплінарних зв'язків. Структура дидактичної системи «міждисциплінарний зв'язок» утворюється трьома компонентами:

- Знання з одної предметної галузі;
- Знання з другої предметної галузі;
- Зв'язок цих знань в процесі навчання.

Усвідомлені студентом взаємовідносини між елементами структур різних учбових дисциплін – є ознакою правильно встановленого міжпредметного

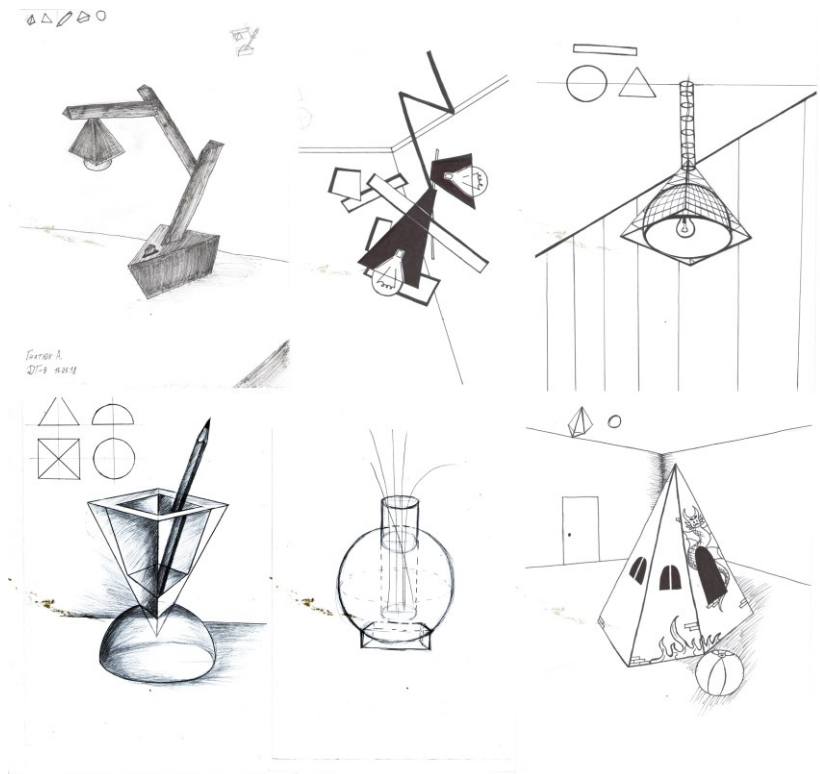
зв'язку. Результатом усвідомлення цих взаємовідносин можуть бути як нові знання, так і нові узагальнені вміння. Нове уміння має ознаки міжпредметного, коли воно сформоване в результаті засвоєння зв'язків між способами навчально-пізнавальної діяльності, що застосовується в різних предметах, і може застосовуватись при оперуванні загальними для них міжпредметними знаннями. [1, с. 110].

Безумовно, завдання, які вимагають творчого рішення, завдання які моделюються подібними до професійних задач – такі завдання мають чіткий міждисциплінарний вектор. Вони сприяють формуванню власного практичного досвіду студента у вирішенні творчих задач, активізують розвитку його професійної компетентності. «До організаційно-педагогічних умов діяльності професійно-художніх навчальних закладів віднесено в тому числі і розробку та реалізацію інноваційних методик навчання майбутніх фахівців художнього профілю на основі інтеграції змісту професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки» [3, с. 51]

Як видно з таблиці 1 навчальна програма з дисципліни «Основи креслення та нарисної геометрії» розрахована на два семестри, аудиторні заняття займають 54 години. Тобто, паралельно із цією дисципліною на кінець першого року навчання студенти прослухали «Основи композиції» (42 год.), «Композиційну організацію форми» (54 год.), «Макетування та роботу в матеріалі» (42 год.), «Матеріалознавство» (28 год.), «Рисунок» (164 год.), «Живопис» (110 год.) та «Кольорознавство» (28 год.), що разом складає 468 годин фахових дисциплін.

Проте, невеликий констатувальний тест показав, що саме цьому міждисциплінарному полю не приділяється належної уваги. Навесні 2017/2018 навчального року, наприкінці першого року курсу, в рамках підсумкового заняття з предмету «Основи креслення та нарисної геометрії» студентам-дизайнерам було запропоноване короткочасне тестове завдання для актуалізації готовності

до перенесення знань та навичок з інших навчальних дисциплін в графічну роботу. Зміст завдання полягав у виконанні ескіза-начерка об'єкта дизайну побутового вжитку, який можливо створити із двох-трьох геометричних примітивів. Метою завдання було виявлення рівня сформованості художньо-конструктивної компетентності майбутніх дизайнерів. Роботи, зроблені студентами, були настільки різними за стилістикою, за матеріалами виконання, за дизайн-рішеннями, що постало питання визначити критерії оцінювання як самих робіт, так і – власне – рівня проявленої в них художньо-конструктивної компетентності.

Мал.1. Графічні роботи студентів-першокурсників

Виокремлення конкретних ознак та критеріїв для оцінки педагогічних явищ завжди має певні труднощі, бо сам предмет педагогіки є багатовимірним та неоднорідним у своїх проявах. Термін «критерій» походить від грецького *criterion* – (засіб для судження), ознака, на підставах якої відбувається оцінка, визначення або класифікація будь-чого, міра оцінювання. [4]

З метою досягнення найбільшої об'єктивності в оцінюванні графічних робіт студентів було проведено опитування викладачів дисциплін професійного спрямування для визначення найбільш характерних ознак художньо-конструктивної компетентності. У одержаних відповідях, називалось близько півтора десятка ознак, що можуть виступити в цій ролі, а саме: композиційне заповнення аркуша, структурність композиції, змістовне наповнення (обґрунтування), конструктивний аналіз форми та його графічна візуалізація, стилізація в бік виразності, вибір формату згідно з індивідуальним творчим поглядом, креативність рішення, вибір місця і ракурсу (що підкреслюють унікальність та індивідуальність автора), графічна передача об'єму предметів, тектонічність форм, візуальна передача фактури та матеріальності форми, світлотіньове моделювання, володіння засобами графічної виразності, застосування законів перспективи, подача, оформлення, визнання цілей роботи (завдання). Аналіз результатів анкетування показав деяку неузгодженість відповідей і думок щодо ознак та критеріїв оцінювання рівня художньо-конструктивної компетентності майбутнього дизайнера в графічній роботі, та особливостей організації її розвитку на своїх заняттях та міждисциплінарному рівні. Це, на нашу думку, зумовлено різною специфікою роботи й особливостями галузей інтересів самих педагогів, та дисциплін, які вони викладають.

Методом експертного оцінювання вагомості ознак художньо-конструктивної компетентності майбутнього

дизайнера способом ранжування було визначено сім домінантних ознак.

Визначені ознаки утворили наступну послідовність: 1) композиційне заповнення аркуша; 2) конструктивний аналіз форми та його графічна візуалізація; 3) володіння засобами графічної виразності; 4) графічна передача об'єму предметів; 5) застосування законів перспективи; 6) світлотіньове моделювання форми; 7) фактура та матеріальність форми.

За цими критеріями (кожним окремо) були оцінені вищезгадані роботи. Результати оцінювання, наведені в таблиці 2, свідчать про нерівномірність процесу розвитку художньо-конструктивної компетентності, а також про логічно вибудовану послідовність засвоєння знань, умінь та навичок під час занять, а також про недостатній рівень встановлених міждисциплінарних зв'язків.

Таблиця 2.

Результати аналізу виконання графічного завдання-тесту на виявлення рівня художньо-конструктивної компетентності у студентів-першокурсників

Ранг	Критерії оцінювання	Рівні		
		Низький	Достатній	Добрий
1	Композиційне заповнення аркуша	12,5%	31,25%	56,25%
2	Конструктивний аналіз форми та його графічна візуалізація	12,5%	37,5%	50%
3	Володіння засобами графічної виразності	12,5%	43,75%	43,75%
4	Графічна передача об'єму предметів	31,25%	25%	43,75%

5	Застосування законів перспективи	56,25%	25%	18,75%
6	Світлотіньове моделювання форми	37,5%	31,25%	31,25%
7	Фактура та матеріальність форми	56,25%	31,25%	12,5%

Докладний аналіз робіт, виконаних студентами, допоміг виявити та узагальнити певні групи помилок та проблем, пов'язаних або із аналізом форми уявних об'єктів, або із недостатнім рівнем навичок їхньої графічної візуалізації. Керуючись методом кількісної обробки даних, ми з'ясували, що наприкінці першого року навчання майбутні дизайнери в переважній більшості демонструють навички до композиційного заповнення аркуша, здатність до графічної візуалізації форми та обізнані з прийомами світлотіньового моделювання форми при передачі об'єму предметів.

Що є важливою базовою задачею дисциплін «Основи композиції» та «Рисунок». Але вона не спирається на знання законів лінійної перспективи, що відповідно погіршує показники такого критерію, як «Графічна передача об'єму предметів» та «Фактура та матеріальність форми». Перший – через брак знань з перспективи, другий – через брак практичних навичок та недостачу часу. Відносно невисокі результати під час візуалізації уявного об'єкту за четвертим та шостим критерієм – «Графічна передача об'єму предметів» та «Світлотіньове моделювання форми» дають підстави для припущення, що викладачі дисциплін професійного спрямування, які викладають на першому курсі, не приділяють достатньої уваги до завдань узагальнюючого змісту, до роботи з

уявними формами та завдань міждисциплінарного характеру.

Висновки. Отже, в межах, передбачених навчальним планом дисциплін, має приділятися більше уваги формуванню та розвитку знань, умінь та навичок студентів для їх інтеграції під час практичної діяльності. Тобто, узгодження та координація учбових програм для оптимізації міждисциплінарних зв'язків сприяє не тільки розвитку художньо-конструктивної компетентності, але й підвищенню якості професійної підготовки майбутніх дизайнерів в цілому. З цієї точки зору корисними будуть завдання, розроблені саме в міжпредметному полі, що сприятиме активізації пізнавальної діяльності студентів, розвитку творчих здібностей, критичного мислення та професійно важливих компетентностей. Розробка зазначених завдань має носити скоординований характер. Їхнє системне виконання позитивно впливатиме на процес формування самоідентифікації майбутніх фахівців та розвиток професійних компетентностей, а також ідей цілісної мистецької освіти.

Уважаємо за доцільне, вводити в програми з «Макетування та роботу в матеріалі» завдання із графічної візуалізації майбутніх макетів, з «Основ композиції» завдання на пошук гармонійної форми та засобів графічної виразності, з «Рисунку» завдань, що концентрують увагу студента на існуванні законів лінійної перспективи та розвивають зацікавленість до робіт з уявними об'єктами, дозволяють розвивати відчуття масштабу та співпропорційності новостворених фігур до існуючих предметів; включити в програму дисципліни «Основи креслення та нарисної геометрії» завдання з конструювання та ескізування, для розвитку умінь візуального відтворення конструктивної будови об'єктів, та навичок просторових маніпуляцій і перетворень запропонованих та уявних геометричних форм та об'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Курач М. С. Методичні аспекти реалізації міжпредметних зв'язків у художньо-трудовій підготовці майбутніх вчителів трудового навчання // Декоративно-ужиткове мистецтво та дизайн у трудовій підготовці учнівської і студентської молоді. Наукові записки Серія: Педагогіка 2007, №7 С. 109-113

2. Kurach M. The Development of Future Technology Teachers' Artistic-Projective Abilities: Foreign Experience, Comparative Professional Pedagogy, 6 (1), 28-35. doi: <https://doi.org/10.1515/rpp-2016-0004>

3. Радкевич В. О. Концептуальні засади діяльності навчальних закладів художнього профілю // Дидактика професійної школи: зб. наукових праць /Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Хмельницький нац. університет. Київ; Хмельницький, 2006. Вип.4. С. 50-55

4. Современная энциклопедия [Електронний ресурс] URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc1p/24938> (Дата звернення: 11.10.2018).

5. Пархоменко К. А. Геометральный метод в обучении рисунку как метод формирования мышления, конструктивного видения и овладения формой // Вестник Омского государственного педагогического университета. Гуманитарные исследования, 2015 № 3 (7) С. 120-123

6. Competencies & learning objectives The Royal Academy of Art and the Royal Conservatoire together form the University of the Arts The Hague [Електронний ресурс] URL: <https://www.kabk.nl/en/studying-at-kabk/competencies>

REFERENCES

1. Kurach M. S. Metodichni aspekti realizatsiyi mizhpredmetnih zvyazkiv u hudozhno-trudoviy pidgotovtsi

maybutnIh vchitelIv trudovogo navchannya // Dekorativno-uzhitkove mistetstvo ta dizayn u trudovIy pIdgotovtsI uchnIvskoYi I studentskoYi molodI. NaukovI zapiski SerIya: PedagogIka 2007, #7 С. 109-113

2. Kurach M. The Development of Future Technology Teachers' Artistic-Projective Abilities: Foreign Experience, Comparative Professional Pedagogy, 6 (1), 28-35. doi: <https://doi.org/10.1515/rpp-2016-0004>

3. Radkevich V. O. KontseptualnI zasady dIyalnostI navchalnih zakladIv hudozhnogo profIlyu // Didaktika profesIynoYi shkoli: zb. naukovih prats /Institut pedagogIki I psihologIYi profesIynoYi osvIti APN UkraYini, Hmel'nitskiy nats. unIversitet. – KiYiv; Hmel'nitskiy, 2006. Vip.4. S. 50-55

4. Sovremennaya entsiklopediya [Elektronniy resurs] URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc1p/24938> (Data zvernennya: 11.10.2018).

5. Parhomenko K. A. Geometralniy metod v obuchenii risunku kak metod formirovaniya myishleniya, konstruktivnogo videniya i ovladeniya formoy // Vestnik Omskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. Gumanitarnye issledovaniya, 2015 #3(7) S. 120-123.

6. Competencies & learning objectives The Royal Academy of Art and the Royal Conservatoire together form the University of the Arts The Hague [Електронний ресурс] URL: <https://www.kabk.nl/en/studying-at-kabk/competencies>

GANNA SHKARUPA. DEVELOPMENT THE ARTISTICALLY-CONSTRUCTIVE COMPETENCE OF THE FUTURE DESIGNER AS A INTERDISCIPLINARY PEDAGOGICAL PROBLEM

Abstract. The dynamic development of society as a whole, as well as the focus of modern Ukrainian educational institutions on integration into the European educational space, determine the need to reform vocational training in the

educational system. Constantly updated production technologies and labor market requirements for graduates' professional competencies increase the importance of well-established interdisciplinary integration among professional disciplines, and require upgrading the content of curricula. For the effective solution of such tasks within a separate educational institution, purposeful and coordinated work of the teaching staff is necessary.

Key words: *the artistically-constructive competence, criteria and signs of formation, interdisciplinary bonds, college of arts, professional design education*

УДК 378.016

ПРОЕКТНА КУЛЬТУРА: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Ігор Андрощук,

*кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри технологічної*

*та професійної освіти і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету*

ORCID ID 0000-0001-5490-1566

e-mail: lemen77@ukr.net

Анотація. У статті обґрунтовано суть поняття «проектна культура», на основі аналізу базових дефініцій «проект», «проектування» й «культура». З'ясовано, що проект є результатом: проектно-технологічної діяльності; реалізації освітньої мети або вирішення життєвої проблеми; певним цільовим завданням, на яке були спрямовані зусилля особистості. Проектування схарактеризовано як процес, що здійснюється в межах проектно-перетворювальної діяльності і відображає ставлення суб'єкта проектування до оточуючого